

ח' ע"א

חילוק בין חלק הכהנים לחלק הבעלים, ועי' בראשונים בקידושין דנ"ב ע"ב.

שם. בגדרי ממון גבוה וממון הדיוט עי' בקובץ שיעורים ב"ב אות שע"ג ובפסחים אות י"ח, ובמש"כ בהוספות סי' ז'.

שם. בפני יהושע בב"ק דס"ו ע"ב נקט דהא דאמרינן בפסחים דפ"ט המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום קאי דלא כריה"ג, וכ"כ להדיא בתור"פ בב"ק שם. אמנם הקצוה"ח בסי' ת"ו סק"ב חולק וס"ל דהיינו אף לריה"ג, והיינו משום דא"א להחליף בעלים, ודוקא הבשר אפשר למכור שיאכלנו הקונה, נויש להוסיף דמ"מ בבכור ומעשר אי הוי ממון הדיוט היה אפשר למוכרו אף לכפרה, והיינו משום דבכור ומעשר שאני דקדושתו מרחם או בעשירי, ולא הוקדש לשם אדם מסוים, ופשוט, עי"ש בקצוה"ח שהאריך, ועי' במל"מ פ"ו מערכין הי"ב, ובחזו"א ב"ק סי' ג' סקט"ו, ובאבי עזרי פ"א מהל' תמורה ה"ד.

שם. נתחבטו האחרונים בדעת הרמב"ם אי פסק כרבנן או כריה"ג, עי' בזה בלח"מ פ"ו מהל' בכורות ה"ב, ובמשל"מ פ"ד מהל' מעילה ה"ח, ובקצוה"ח סי' ת"ו סק"ב, ובאבן האזל פ"ח מהל' נז"מ ה"א, ובחזו"א ב"ק סי' ג' סקט"ו, ובאמרי משה סי' מ', ובקהילות יעקב ב"ק סי' י"ב, ובאבי עזרי פ"ח מהל' נז"מ ה"א.

בן עזאי אומר לרבות שלמים. עי' בפרש"י דלאפוקי מעשר דהוי ממון גבוה קאתי, כיון דנאמר בו לא יגאל ואינו נמכר, וברש"י בב"ק די"ב ע"א ד"ה במעשר נאמר שכתב "אינו נמכר לא חי ולא שחוט כו' אלמא לאו ממון בעלים הוא. ומשמע דהיינו הטעם דאינו נמכר משום דהוי ממון גבוה, (וכ"מ קצת ברש"י בחולין דקל"ו ע"א), ולפי"ז אין כאן כלל איסור למכור מעשר, דהא המכירה אינה כלום דאי"ז ממונו.

וצ"ע באמת מה יענה על כך ת"ק דריה"ג דס"ל דמעשר נמי הוי ממון הדיוט וכפרש"י כאן, דלדבריו מ"ט א"א למכור.

עוד יש לתמוה לפימש"כ התוס' בד"ה ובמאי דבבע"מ לכו"ע הוי ממון הדיוט, א"כ מ"ט אינו נמכר בע"מ. מיהו בזה י"ל עפ"י דברי הרמב"ם בפ"ו מהל' בכורות ה"ו דבבע"מ אה"נ ליכא איסור דאורייתא,

אילימא בבע"מ אימא סיפא וכו'. עי' בשיעורי הגרמ"ד שביאר דדוקא בבע"מ אפשר להקשות גם מהקטרה, עי"ש.

מידי איריא רישא בבע"מ וסיפא בתם. למאי דאוקמינן בבע"מ יש לתמוה טובא, דהא מתני' מחלקת בין בכור למעשר, דבכור דנאמר בו לא תפדה נמכר ומעשר דנאמר בו לא יגאל אינו נמכר, והנה ברמב"ם בפ"ו מהל' בכורות ה"ו מבואר דכל האיסור למכור מעשר הוא רק בתמים, אבל בע"מ אפשר למכור מדאורייתא, ועי"ש בכס"מ, וא"כ אין שום חילוק בין בכור למעשר, דבבע"מ תרויהו נמכרין ובתם תרויהו אין נמכרין. בבכור משום דהוי ממון גבוה, ובמעשר משום דנאמר לא יגאל. נואי נימא דבלא יגאל דמעשר הוי איסור, משא"כ בבכור אי"ז חל אבל איסור ליכא, אי"ז משמע כ"כ, וביותר לפימש"כ הרמב"ם בפ"ו מהל' בכורות דאין לוקין על איסור זה דלא יגאל, אלא המכירה אינה חלה, ועי"ש בלח"מ.

וביותר יש לתמוה דלעיל בד"ה ע"ב מוקמינן לרבא קרא דקודש קדשים הוא דלא נילף בכור ממעשר לענין הא דאינו נמכר, ומאי נפק"מ בזה וצ"ע. ג. ונאמנם בגוף דברי הרמב"ם דבמעשר איסור המכירה הוא בתם בלבד ולא בבע"מ ק"ל ע"ז מהירושלמי רפ"ק דמע"ש דמבואר לכאורה לא כן, עי' במהרי"ט אלגזי רפ"ה דבכורות אות ל"ז שהביא הירושלמי וביארו, ועי' בחי' הגרי"ז בכורות דל"ב שנקט בדברי הרמב"ם באופן אחר, מיהו בכס"מ מבואר דלא כדבריו, ועי' בחזו"א בכורות סי' כ"ב סק"ד, ועי' במש"כ בסמוך בברייתא בן עזאי אומר לרבות שלמים.

ל"א והני הוא דלא מזבני וכו'. עי' רש"ש שביאר זאת.

לעולם בבע"מ כו' דתנן כל פסוהמ"ק וכו'. עי' בתוס' בכורות דל"א ע"א ד"ה חוץ מן הבכור שהוכיחו מכאן דדין זה דאין נמכרין באטליו ונשקלין בליטרא היינו דאורייתא, עי"ש. ועי' בתוס' זבחים דע"ה ע"ב ד"ה התפס ובחינוך מ' שצ"ג ובמנ"ח שם אות ו' (א'), ובספר יד בנימין כאן.

לרבות קדשים קלים כו' דברי ריה"ג. עי' בסוגיא בב"ק די"ב ע"ב ובראשונים שם, אי איירי ריה"ג דוקא מחיים או דאף לאחר שחיטה, ואי איכא

רש"י ד"ה דאי בבע"מ וכו'. והיינו מהקטרת אימורין. עי' בהגרע"א פ"ק דמע"ש מ"ב דנקט דלאחר הקטרת אימורין הוי ממונו, ובחי' הגר"ז ריש הל' בכורות, ובמש"כ בהוספות סי' ה'.

בא"ד. דישראל ליכא למימר משולחן גבוה וכו'. לכאורה כונתו דבישראל פשוט דלא שייך למימר ממון גבוה, והוא תימה לפי"מ שפירש הגר"ז דהא דמקשינן בב"ק ומחיים מי אמר דס"ד דגם בחלק הבעלים הוי ממון גבוה כמו במתנו"כ, עי' היטב בדבריו בריש הל' בכורות ד"ה ונראה עור דגם וכו'. וצ"ל דאין כונת רש"י דפשוט דל"ה ממון גבוה אלא פשוט דל"ה משולחן גבוה וממילא ל"ה ממון גבוה, ולפי"ז גם א"ש בפשוטו מה שהערנו בהוספות סי' ה' סק"ב, וקיצרתי בכ"ז, ועי' היטב בחי' הגר"ז שם. **תוד"ה** בבכור. עי' בחזו"א בכורות סי' כ"ב סק"ג.

תוד"ה ובמאי אילמא בבע"מ וכו'. וא"ת לימא דאתיא כרבנן וכו'. יש שהעירו דאי אתיא כרבנן תיפול משללה, וצ"ל דהא גופא קמ"ל בהמתה דנימא דהוי ממון גבוה ולא הדיוט כריה"ג.

בא"ד. וי"ל דעיקר הקושיא אינה אלא ממעשר דלכו"ע וכו'. במגדל עוז בפ"ב מהל' נז"מ הי"ז הביא מרב יהודאי גאון דאף במעשר ס"ל לרבנן דהוי ממון גבוה, ודלא כהתוס', נועל קושית התוס' יתרץ דאי כרבנן היינו שללה וכמו שהערנו בזה בקושית התוס', או יתרץ דהוי משמע לגמ' דקאי אף כריה"ג וכמו שתירץ בשטמ"ק אות מ"א]. ובביאור פלוגתת התוס' והמ"ע, ובעיקר בביאור שיטת התוס' התמוהה (ועי' בחי' הגר"ז שכבר תמה בזה) עי' בחזו"א תמורה סי' ל"א סק"ח מש"כ בזה, ובמש"כ בהוספות סי' ה' סק"ט.

ח' ע"ב

מיתבי א"ל ריו"ח בן נורי מה לי וכו'. עי' בחזו"א תמורה סי' ל"א סק"ט ד"ה ולענין שביאר מאי שנא בכור מקדשי קדשים לכו"ע וקדשים קלים לרבנן דאף דהוי ממון גבוה עושין תמורה, עיש"ה, ועי' במש"כ בהוספות סי' ה' וסי' ז' סק"ח.

אמר רבינא הא נמי בבכור בחו"ל ור"ש היא וכו'. עי' בהגהות הגר"א כאז אות ב' שביאר מ"ט

נועי' במש"כ ע"ד הרמב"ם לעיל בגמ' מידי איריא רישא בבע"מ].

וצ"ל דהא דאינו נמכר הוי איסור למוכרו ולא דא"א למוכרו, וכ"מ ברמב"ם בפ"ו מהל' בכורות ה"ה, והוא מבואר ג"כ בבכורות דל"א ע"ב דאמרינן שם דגזרינן שחוט אטו חי, ומבואר דהוי איסור, דבהא שייך לגזור.

ומעתה יש לתמוה להיפך כיון דהוכחנו דהוי איסור, לרבנן מ"ט עובר איסור, כיון דהמכירה אינה כלום, דהא לאו דיליה הוא אלא דגבוה.

וכמו"כ יש לתמוה לבן עזאי דבמעשר ס"ל דמורה ריה"ג דהוי ממון גבוה וא"כ מ"ט איכא איסור. [וביותר דאין פרש"י דהטעם דאינו נמכר הוא משום דאינו ממונו, הא לפי"ז לא יהא איסור, ולולי דברי רש"י היה מקום לפרש דאי"ז אלא חומרא בעלמא וכמו נסכים בשלמים].

ואמנם לפימש"כ התוס' בד"ה ובמאי דבע"מ הוי ממון הדיוט היה אפשר להעמיד האיסור בבע"מ, אלא דמלבד הא דאין דברי התוס' מוסכמים, דהמגדל עוז חולק כמו שצוין במקומו, הא מבואר ברמב"ם דכל האיסור מכירה מדאורייתא הוא רק בתם, ובבע"מ אינו אלא מדרבנן כמובא לעיל.

ונאולי י"ל דתליא בפלוגתת ריה"ג עם בן עזאי ורבנן, דלבן עזאי ולרבנן לא יהא איסור, וכל הדין הוא דאינו מועיל מכירה משום דאינו ממונו וכפרש"י בב"ק בדברי בן עזאי, והא גופא המקור דהוי ממון גבוה, (דהא לבן עזאי הוא מפורש כן בב"ק ד"ג עפ"י פרש"י שם, ולרבנן נימא דגם סברי כן, אלא דבן עזאי יליף רק מעשר, ורבנן סברי דאין לחלק בין מעשר לשאר הקדשים קלים, ובכולהו נילף ממעשר דהוי ממון גבוה). ולריה"ג דהוי ממון הדיוט יסבור דהוי איסור, והגמ' בבכורות דל"א ע"ב והרמב"ם שהבאנו לעיל דמבואר דהוי איסור קאי כריה"ג, (ומכאן יהא ראיה דהרמב"ם פוסק כריה"ג, וכבר נתחבטו בזה האחרונים כמו שצוין לעיל), וכ"ז דוחק רב].

ועי' בחזון איש בכורות סי' כ"ב שעמד בכל זה, ועי' באילת השחר ב"ק ד"ג ע"א, ובשיעורי הגרמ"ד כאן.

רש"י ד"ה אבל נמכר הוא. וזו היא קדושה וכו'. היינו למאי דאמרינן דאיירי בבע"מ, אבל למאי דבעינו לאוקמיה בתם היינו כפשוטו דא"א להמיר.

תוד"ה שנאמר וכו'. הראשון הוא הקדש. כ"ה עיקר הגירסא. וכ"מ מהדיבור הבא. (אמנם יש להעיר מנ"ל דהראשון הוא הקודש שהוצרכו להדחק בדיבור הבא). ועי' בבה"ז ובצ"ק ובשטמ"ק אות כ"ו, ובשיעורי הגרמ"ד.

תוד"ה לאביי חד בטוב וכו'. כל הדיבור. עי' בתוס' בכורות די"ד ע"ב ד"ה טוב ברע.

בא"ד. וי"ל דהתם ה"ק וכו'. לא הכנתי איך לשון הגמ' שם הולם פירושם.

ת"ר לא יחליפנו בשל אחרים וכו'. עי' בתוס' לעיל ד"ב ע"א ד"ה וסופג, ובמה שצינו במקומו.

שם. הרמב"ם השמיט להאי דינא, וכבר העיר בזה בליקוטי הלכות תמורה ד' ע"ב בעין משפט אות ב'.

ולכתוב רחמנא לא יחליפנו ולא בעי וכו'. עי' בקהילות יעקב סי' ד' סק"ג.

אבל ממיר דתרויהו קא מקדיש להו. עי' בר"ג שגורס דמצי מקדיש, וגירסא דידן תמוהה טובא, דהא ודאי דהיכא דמקדיש עוד בהמה ואינו מעביר הקדושה מהבהמה הא' אין שייך בזה לשון תמורה, ואין כאן איסור תמורה. ואמנם מצאתי באחרונים שנקטו דא"א לפרש דברי הגמ' כפשוטה, דודאי היכא דמקדיש תרויהו אינו תמורה, ועי' בקה"י סי' א' דביאר דכונת הגמ' דס"ד דהאומר הר"ז תמורה כיון דיודע דבתמורה אמרה תורה והיה הוא ותמורתו קודש, א"כ לכתחילה כונתו שיהיו שניהם קדושים, ואומר בלשון תמורה כיון דיודע דעי"ז שניהם יתקדשו, קמ"ל דחשיב תמורה, ועי' בדבר אברהם ח"א סי' ט"ו ענף ב' ובשפ"א בד"ט שם שביארו באופנים נוספים. וע"ע בשו"מ מהר"ה' סי' ע"ט, ובאהא"ז סנהדרין פ"ח ה"ב, ובמש"כ בהוספות סי' א' סק"ד.

מי מצי מתפיס בדבר שאינו שלו. עי' בקובץ שיעורים ח"ב סי' מ"ד סק"א שביאר מ"ש תמורה מקונמות שאפשר גם בשל חבירו. וע"ע בדבר אברהם ח"א סי' ט"ו ענף ב' שהאריך הרבה בכל סוגיא זו.

שם. יש לברר מנ"ל להגמ' בפשיטות דא"א להתפיס בדבר שאינו שלו. ואמנם בשטמ"ק אות ט"ז

לא קאי כר"ע, ואין לדבריו כל מובן כאן, וכפה"נ דט"ס היא וקאי אאביי דלעיל. אמנם יעוין בשטמ"ק כאן אות ו' שכתב ביאור בזה.

בכור בבית הבעלים עושין תמורה. ברמב"ם כפ"ג מה"ל ה"ב כתב דתמורת הבכור לכהנים, אבל בתוס' בזבחים דע"ה ע"ב כתבו דתמורת בכור לבעלים. ולכאורה יסוד פלוגתתם הוא בדין בכור אי מה שניתן לכהנים הוא מדין הקדושת בכור או מחמת שהוא פטר רחם. ועי' באור שמח ובאבי עזרי ע"ד הרמב"ם שם שהאריכו בזה, ועי' בקרן אורה ע"ד התוס' בזבחים שם, ובמקדש דוד סי' י"ד סק"א.

והא אמר רב וכו'. דבעינן דוקא אותו כהן, עי' ביאור בזה בשיעורי הגרמ"ד.

מפני שנראה ככהן המסיע בבית הגרנות. בביאור הגר"א ביו"ד סי' ש"ה סק"ב נקט ברעת רש"י והרמב"ם דהאי איסורא דכהן המסיע בבית הגרנות הוא דוקא בתרומה ולא בפדיון הבן, ודלא כהשו"ע שם. ולפי"ז לכאורה גם בבכור ליכא להאי איסורא לדעת רש"י והרמב"ם, ובחזו"א מעשרות סי' ח' סק"ה תמה עליו מסוגין דמפורש דגם בבכור שייך האי איסורא דכהן המסיע בבית הגרנות.

לא סבירא לן דאנן מיזבן וכו'. עי' בחזון איש מעשרות ריש סי' ח'.

תוד"ה לשון רש"י היינו טעמא וכו'. עי' בחזון איש מעשרות סי' ח' סק"ג.

ט' ע"א

מתני' ממירין מן הצאן וכו'. ברבינו גרשום בדי"ח ע"ב מבואר דהיינו אף אם לכתחילה א"א להקדיש זאת, כגון בממיר עולה בנקיבה, והביאור בזה דכמו דבבע"מ חלה התמורה אף דבמקדיש לכתחילה אי"ז חל, ה"נ בזה.

גמ'. נימא קרא לא יחליפנו כו' או רע בו. עי' בתוס' לקמן דכ"ז ד"ה בעלת (וצין לזה הגרע"א בגה"ש כאן), ועי' בשטמ"ק כאן אות ח', ועי' ברש"י כאן ד"ה נכתוב לא ימיר. נולכאורה דברי רש"י כאן סותרים לשיטתו לקמן בדכ"ז ע"א דברע ברע לא נאמרה כלל פרשת תמורה וצע"ג.

ממיר, ולדידיה הא ליכא קרא בזה, דההיקש אינו היקש מקרא אלא מסברא דכיון דגם בסמיכה וגם בתמורה בעינן בעלים, וכמו דיוורש לא חשיב בעלים בסמיכה ה"ה בתמורה, כמו שביארו זה התוס' במנחות דצ"א ע"א ד"ה לפי שכל, אבל להא גופא דבעינן בעלים בתמורה אין לנו מקור.

עוד יתכן לומר דהמקור להא דבעינן בעלים בתמורה הוא מהא דילפינן במתני' בדי"ג ע"א לא יחליפנו ולא ימיר יחיד עושה תמורה ואין הציבור והשותפין עושין תמורה, והחסרון בשותפין הוא דלא חשיבי בעלים, ומוכח עכ"פ דבעינן בעלים.

כגון דאמר מריה דבהמה כל הרוצה להמיר וכו'. עי' בנב"י חאהע"ז סי' ע"ד ע"ה שדן אי הוי שליחות [דבעינן בעלים כדי להמיר] או דהוי נתינת רשות בעלמא [נדסגי בכך שהבעלים אינו מעכב כדי להמיר]. ועי' בתוס' לעיל ד"ב ע"ב ד"ה קתני מיהת וכו', ובקרני ראם שם, ובקהילות יעקב סי' ג', ובקובץ שיעורים ח"ב סי' מ"ד, ובדבר אברהם ח"א סי' ט"ו ענף ב', ובמה שהארכנו בסתירות רבות בזה בהוספות סי' ו'.

מתני' ממירין אחד בשנים וכו'. ברמב"ם בפ"א מהל' תמורה הי"ד ה"ט"ו מבואר דהמיר בהמת קודש אחת במאה בהמות דחולין לוקה מאה פעמים, והממיר מאה בהמות דקודש באחת דחולין לוקה פעם אחת, ובטעם הדבר דאזלינן בתר בהמות החולין עי' במש"כ בהוספות סי' א' סק"ד.

ממירין א' בב' כו' ר"ש אומר אין ממירין אלא אחד באחד וכו'. לכאורה הביאור בהא דממירין אחד דחולין בשנים דקודש, הוא שכל בהמת קודש תחול על חצי מהחולין, וכן בשנים דחולין בא' דקודש, חצי מהקודש יחול על בהמת חולין אחת, והחצי הב' יחול על הבהמה דחולין השניה.

אמנם ודאי א"א לומר כן דהא תנן לקמן בד"י ע"א דאין ממירין אברים בשלמים, ולא שלמים בהם, ודעת התוס' לקמן דכ"ו ע"א בד"ה האומר וד"ה מהו דתימא דדוקא באיברים איכא חסרון אבל חציה ממירין, והרמב"ם בפ"א מהל' תמורה הי"ט חולק וס"ל דגם חציה אין ממירין.

וא"כ לדעת הרמב"ם דחציה אין ממירין מ"ט ס"ל לת"ק דממירין א' בב' וב' באחד, ולהנ"ל הא הוי ממש כחציה, ולדעת התוס' דחציה ממירין מ"ט ס"ל

גורס והתניא אין אדם מתפיס וכו'. אמנם הא גופא מקור בעי, דמנ"ל לתנא דבריתא הא, [נועי' בזה בדבר אברהם שצינו בזה].

והיה מקום לומר דהיינו מסברא, דכיון דבא להוריד הקדושה מהבהמה הראשונה, הרי אם אינו בעלים אין בכוחו לעשות זאת.

ואף לפי"מ שהוכחנו בהוספות סי' א' סק"ג ד' דיסוד האיסור בתמורה היינו החלת הקדושה על הבהמה הב', הא מ"מ צורת המעשה הוא ע"י שמעביר הקדושה מהבהמה הא', ובאינה שלו אין כאן אף צורת המעשה דתמורה.

אמנם אין סברא זו מוכרחת, דמ"מ יתכן דאף דאינו בעלים, אבל קדושת הקרבן של גבוה היא, וכל אחד יכול להמיר.

ועכ"פ אם נימא דהיינו מסברא דלעיל יהא מוכרח דבעינן בעלים דוקא, דהא מהאי סברא כן עולה, והא דמשנינן בסמוך דמועיל בגונא דאומר כל הרוצה להמיר יבוא וימיר היינו מדין שליחות, ולא כמו שמצדדים כמה אחרונים דלא בעינן בעלים, אלא הבעלים בכוחם לעכב, ובאומר כל הרוצה וכו' אין כאן אלא נתינת רשות, ובסמוך בתירוצ' הגמ' ציינו המ"מ לנידון זה.

עוד יתכן לומר דהמקור להא דבעינן בעלים הוא מר"ע דיליף במתני' בד"ז ע"ב דבעינן שהקדושה תחול עליו בבית הבעלים, וחזינן עכ"פ דבעינן שיהא בעלים. נותקן דמקור זה מדברי ר"ע להא דבעינן בעלים כתב הראב"ד על התו"כ שהבאנו לעיל בד"ב ע"א ע"ד הגמ' יורש סומך וכו'.

אמנם יש להעיר ע"ז דהתינח לר"ע דדריש האי דרשא, אבל אכתי אין לנו מקור אליכא דריו"ח בן נורי במתני' שם החולק על ר"ע.

עוד יתכן לומר דהמקור דבעינן בעלים בתמורה הוא מקרא דיליף ר"מ בד"ב ע"א דאם המיר ימיר לרבות את היורש, ואי ליכא דין בעלים בתמורה מ"ט ס"ד דיוורש לא ימיר, ובשלמא אי איכא דין בעלים בתמורה א"כ מסברא היה מקום לומר דיוורש אינו בכלל בעלים, ולהכי בעינן קרא דיוורש ג"כ חשיב בעלים, [והארכנו בצדדים אם חשיב בעלים במקומן], אבל אי לא בעינן בעלים מאי גרע יורש מאיניש בעלמא, ומ"ט בעי ר"מ קרא דממיר.

אמנם כ"ז לדעת ר"מ שם, אבל ר' יהודה פליג וס"ל דיוורש אינו ממיר דמקשינן תחילת הקדש לסוף הקדש, וכמו דיוורש לא חשיב בעלים לסמוך כך אינו